

NÄKÖPIIRISSA — I SYNFALTET

Näkökohtia vertailevasta politiikan tutkimuksesta

Royal Institutionissa v. 1873 pitämässään esitelmäsarjassa »Comparative Politics» (New York, Macmillan and Company., 1874) Edward A. Freeman esitti vaatimuksen, että poliittisia laitoksia »on käsiteltävä tieteellisesti juuri samalla tavoin kuin on menettely kielen, mytologian ja kulttuurin kehityksen tutkimuksessa». Hänen oma menetelmänsä merkitsi »komparatiivisen metodin soveltamista niiden arjalaisten kansojen joihinkin huomattavimpiin laitoksiin, joiden historia oli parhaiten selvillä» puhujalle ja hänen kuulijakunnalleen. Freemanin mielestä hänen esittämänsä osoittivat, että — käyttäkösemme hänen omaa sanastoaan — kreikkalaisilla, italialaisilla ja germaaneilla on suuri joukko yhteisiä poliittisia laitoksia, joiden samankaltaisuus on selitettävissä vain lähtemällä niiden yhteisestä primitiivisestä alkuperästä. Vaikka vertailevan politiikan nykyiset tutkijat tuskin hyväksyvät — tai ehkä ymmärtävätkään — tuota viimeistä olettamusta, Freeman osoitti merkittävää terävyyttä näiden tutkijoiden tehtävän määrittelyssä: hänen mielestään oli osoitettava, kuinka monet poliittiset laitokset ovat yhteisiä koko arjalaiselle kansanperheelle, arjalaisille ja seemiläisille läntisen pallonpuoliskon roduille ja koko ihmiskunnalle. Toisin sanoen Freeman oivalsi, että vertailu tarjoaa politiikan tutkimukselle universaalisen lähtökohdan; kaikki maantieteelliset alueet ja kaikki historialliset aikakaudet kuuluvat sen piiriin. Vertailevan politiikan täytyy olla vertailevaa niin hyvin ajan kuin paikankin suhteen.

Vaikka Freeman tajusikin komparatiivisen politiikan universaalisuuden, hänen oma suuntauksensa oli ahtaasti kreikkalais-italialais-germaaninen. Koska hän ei yllpeillyt tietämättömyydellään muista poliittisista järjestelmistä, ei ole syytä tuomita häntä siitä että hän rajoitti analyysinsä tuntemiinsa ilmiöihin. Freemanin luentojen jälkeen vertaileva politiikan tutkimus on monessa suhteessa kehittynyt. Eräs merkittävimpiä tuloksia on ollut sen seikan havaitseminen, etteivät hänen kuvaamansa poliittiset laitokset olleet universaalisia ja ettei niiden tulisikaan sitä olla. Myös ne meistä jotka ovat länsimaiden poliittisten järjestelmien parhaita tuntijoita myöntävät, ettemme voi ja ettei meidän pidäkään tehdä muiden kansojen poliittisista järjestelmistä omiemme tarkkoja kopioita. Kaikkein vähiten voimme otaksua, että ne läntiset järjestelmät, jotka synnyttivät — eräitä näkyvimpiä esimerkkejä ottaaksemme — Saksan kansallissosialismin, Italian fascismin ja Ranskan poliittisen elämän epävakaisuuden, olisivat sopivia jäljiteltäviksi. Hiljattain ilmestyneessä merkittävässä ja runsassisältöisessä kirjassaan *Government by Constitution: The Political Systems of Democracy* (New York, Randon House, 1959) Herbert J. Spiro kuitenkin väittää, että kahdeksan nykyaikaista perustuslaillista demokratiaa (Ruotsi, Sveitsi, Italia, Saksa, Ranska, Iso-Britannia, Kanada ja Yhdysvallat) on selvittänyt tehokkaalla tavalla ongelmansa. Spiroon mukaan ne ovat mukauttaneet politiikkansa näiden ongelmien muutoksiin; ne ovat pysyneet vakaina; niiden politiikalla on ollut laaja kannatus takanaan. Spiro sanoja käyttäkösemme: »Saavuttamansa menestyksen vuoksi ne ovat parhaita esikuvia, joista voidaan ottaa oppia harkittaessa mitä olisi tehtävä ja mitä jätettävä tekemättä rakennettaessa maailmanlaajuisia poliittisia laitoksia.» Spiroin kirja on näiden kahdeksan perustuslaillisen demokratian poliittisten järjestelmien vertaileva analyysi, joka haluaa antaa opastusta »poliittisten järjestelmien laatijoille ja uudistajille».

Hänen tutkimuksensa suurin ansio on siinä, että sen analyysi on todella vertailevaa.

Sen vuoksi se kohoaa useimpien niiden politiikan tutkimusten yläpuolelle, jotka pyrkivät olemaan luonteeltaan vertailevia. Enimmät näistä jälkimmäisistä, kuten Roy C. Macridis on korostanut vakuuttavassa esseessään *The Study of Comparative Government* (Garden City, New York, Doubleday & Company, Inc., 1955), käsittelevät joko vain yhtä maata tai rinnakkaista — mutta ei ehyeen kokonaiskuvaan pyrkivää — kuvailua käyttäen useiden maiden instituutioita. Spiron tutkimus on sen vuoksi merkittävimpiä tähän asti tehtyjä yrityksiä komparatiivisen politiikan alalla. Kaikkien hyvien kirjojen tavoin se herättää enemmän kysymyksiä kuin antaa vastauksia. Eräät sen lausumat ovat kuitenkin sellaisia, että ne hyväksyttynä pikemminkin hidastavat kuin edistävät vertailevan politiikan tutkimusta.

Spiron opetukset ovat ilmeisesti tarkoitetut yhtä hyvin niille, jotka tavoittelevat maailmanlaajuisia poliittista järjestelmää, kuin niillekin, jotka haluavat luoda — oletettavasti enimmäkseen, vaikkei yksinomaan, entisillä siirtomaa-alueilla — uusia kansallisia poliittisia järjestelmiä. Tuskin voi tulla muuhun johtopäätökseen kuin että Spiro asettaa tarkastelemissaan järjestelmät esikuviksi syntyville kansallisvaltioille ja maailmanvaltiolle, vaikka hän nimenomaisesti yrittääkin välttää tällaisen väitteen. Voitanee hyvällä syyllä olettaa, että hän toivoo valtiosäännön laatijoiden seuraavan ohjeitaan. Monet länsimaiset vertailevan politiikan tutkijat varmaankin hylkäävät tällaisen institutionaalisen imperialismin — ei-länsimaisista tutkijoista puhumattakaan. Sitä paitsi ovat eräät näistä ohjeista — sellaiset kuin että »kaikille niille, joilla on muodollinen mahdollisuus poliittiseen osallistumiseen, olisi suotava tilaisuus antaa merkitsevä panoksensa poliittiseen elämään» — itsestään selviä, ainakin perustuslaillisista demokratioista puhuttaessa. Toiset taas — sellaiset kuin että »koska lakimiehet esittävät tärkeätä osaa kaikkien järjestelmien politiikassa, on edistettävä käytännöllisyyntausta lainopillista koulutusta» — rakentuvat epäilyttävälle perusteille. Ei ole ilman muuta selvää, että lakimiehet esittävät merkittävää osaa esim. Neuvostoliiton politiikassa.

Tämän lyhyen puheenvuoron ensisijaisena tarkoituksena ei kuitenkaan ole väitellä Spiron ohjeista vaan ottaa keskusteltavaksi kaksi hänen perustavaa lähtökohtaansa: hänen vertailevan politiikan deterministiseen tarkastelutapaan kohdistamansa arvostelu ja hänen suorittamansa politiikan määrittely. Spiron suhde determinismiin on selvä: »Niiden meistä, jotka itse joutuvat tekemään valtiosääntöä koskevia päätöksiä tai jotka haluavat auttaa toisia tekemään päätöksensä viisaasti, täytyy ... hylätä riittämättömänä deterministinen ote politiikan vertailevan tutkimukseen.» Spiro ei ole täysin oikeudenmukainen deterministisiä tutkijoita kohtaan. Useimmat heistä eivät ole niin äärimmäisyyksiin meneviä eivätkä niin yksinkertaisia kuin Spiro otaksuu. Vaikka Spiro kieltää olevansa institutionalisti ja hylkää institutionaalisen tarkastelutavan »naivimmat muodot», hän ei tee vastaavanlaista eroa enemmän tai vähemmän yksipuolisten deterministien välillä. Tämä ryhmä tuomitaan yhtenä joukkona. En tunne yhtään vertailevan politiikan determinististä tutkijaa joka väittäisi, ettei kansan tulisi luoda niin tarkoitustaan vastaavaa poliittisten instituutioiden järjestelmää kuin mahdollista. Varmaankaan kukaan ei saarnaa »täydellisen toimettomuuden oppia», kuten Spiro väittää. Pikemminkin deterministit väittävät, että jokaisen poliittisen järjestelmän onnistuminen tai epäonnistuminen määräytyy sen mukaan, missä määrin sen instituutiot kuvastavat sosiaalista todellisuutta. Ja tämä lähtökohtahan tulisi kaikkien valtiosäännön laatijoiden hyväksyä. Sosiaalisen todellisuuden riittävä ymmärtäminen ei tietenkään ole helppo saavutus, ei sellaisellekaan tutkijalle joka Max Weberin tavoin ajoittain on mukana politiikassa. Juuri itsenäistyneen afrikkalaisen tai aasialaisen valtion valtiosäännön laatijalle asetettavista vaatimuksista tärkein on se, että hän tuntee kansan jota valtiosäännön tulisi palvella. Toisarvoista tämän rinnalla on, onko hän lukenut länsimaiden valtiosääntöjä tai niistä tehtyjä tieteellisiä tutkimuksia.

Kannattaa mainita, että Spironkin on ollut turvaututtava deterministisiin selityksiin analyysinsä useissa keskeisissä kohdissa. Näin hän menettelee esim. pohtiessaan politiikan kansallisia tyylieroja: »Tyyli sinänsä ei ole mitään harkitusti tehtyä, luotua tai rakennettua, vaan se näyttää olevan kiinteästi määrätty tekijä, sellaista raaka-ainetta, jonka luonne valtiosääntöarkkitehtien on otettava huomioon kun he pystyttävät ja korjaavat rakennustaan.» Analysoidessaan legalismia politiikassa Spiro tulee siihen johtopäätökseen, että useimmat legalismin selitykset »ovat lähteneet kiinteästi määrättyistä tekijöistä. Tämä ei ole omiaan synnyttämään optimismia, mitä tulee mahdollisuuksiin rakennella valtiosääntöjä.» Spiro kuitenkin jatkaa antamalla valtiosäännön tekijöille joukon ohjeita, joiden avulla legalismi (ja siten poliittinen epäonnistuminen) voidaan välttää.

Politiikka on Spiron näkemyksen mukaan »prosessi, jossa ihmiset ryhmiin jakaantuneina tekevät päätöksiä asioissa, jotka koskevat heidän yhteisiä ongelmiaan». Tämä

määritelmä sopii hyvin Spiron kuvaukseen Kreikan kaupunkivaltiosta, missä kaikki koko yhteiskuntaa koskevat asiat olivat *ipso facto* 'poliittisia'. Vaikka useimmat vertailevan politiikan tutkijat epäilemättä pitävätkin politiikkaa kokoavana tieteenä, Spiron politiikan määritelmä näyttää meidänkin päivinämme liian laajalta. Siinä missä hän käyttää sanaa 'poliittinen', useimmat meistä sanoisivat todennäköisesti 'sosiaalinen'. Poliitiikan tutkimus on, onneksi tai onnettomuudeksi, vain yksi osa sosiaalitieteitä. Spiro myöntää, ettei mikään nykyaikainen poliittinen järjestelmä, ei myöskään totalitäärinen järjestelmä ole samassa määrin kaikki elämänalat käsittävä kuin *polis*. Etenkin Spiron tarkastelemissa pluralistisissa perustuslaillisissa demokratioissa ihmiset tekevät useasti päätöksiä yhteisissä asioissa, joita ei millään voi pitää luonteeltaan poliittisina. Poliitiikka on joka tapauksessa vain yksi osa yhteiskunnallista toimintaa. On olemassa muitakin merkittäviä aspekteja, kuten taloudellinen, uskonnollinen ja sivistyksellinen toiminta.

On kuitenkin myönnettävä, että tietyssä mielessä ovat kaikki ihmisyhteiskunnassa tehtävät päätökset 'poliittisia'. 'Poliitiikka' liittyy päätöksentekoon taloudellisissa, uskonnollisissa ja sivistyksellisissäkin asioissa sen vuoksi, että valtaimiö on aina läsnä päätöksentekoprosessissa. Ellei näin olisi, ei mitään päätöksiä tehtäisi. Tietty valtarakenne liittyy välttämättömästi kaikenlaisiin poliittisiin järjestelmiin. Juuri se tosiasia, että kansakunnalla on oma valtarakenteensa, oikeuttaa meidät johtopäätökseen, että se muodostaa oman poliittisen järjestelmänsä. Yhtenäisen valtarakenteen puuttuminen maailmasta merkitsee sitä, ettei se muodosta yhtä poliittista järjestelmää vaan koostuu lukuisista järjestelmistä. Tällaiset näkemykset eivät tee vaikutusta Spiroon, joka toteaa: »Menestyvissä perustuslaillisissa demokratioissa valta on vakiintunut siinä määrin, ettemme saa sanottavasti tietoa jostakin maasta tarkastelemalla sen valtarakennetta — vaikkapa tämän käsitteen sisällystä voitaisiinkin sopia.» Lyhyesti sanottuna kaikki vertailevan politiikan tutkimukset, jotka analysoivat sanokaamme Yhdysvaltain tai Ison Britannian valtajärjestelmää, selitetään hyödyttömiksi.

Kuitenkin vallan tavoittelu on luonteenomaista kaikille ihmisille ja kansoille. Juuri tämä tekee kaikista ihmisistä poliittisia olentoja. Spiro omasta puolestaan pitää ihmistä poliittisena olentona sikäli kuin hän pyrkii ratkaisemaan ongelmiaan. Tämä saattaa osoittaa sen, että ihmiset ovat rationaalisia, mutta se ei välttämättä osoita heidän olevan poliittisia. Valta on politiikan keskeinen käsite; tästä — mahdollisesti epämiellyttävästä — tosiasiasta ei päästä mihinkään. Ei voida muutta mutkitta hylätä metodia, jonka mukaan »politiikka käsittelee vallan jakautumista». Tämä Spiron ohimennen esittämä toteamus ansaitsee ja vaatii laajempaa tarkastelua kuin mitä kirjoittaja on tehnyt. Hän kysyy: Millaisia ongelmia syntyy? Tärkeämpi on häneltä esittämättä jäänyt kysymys: Miksi ongelmia syntyy? Miksi on niin vaikeata saada aikaan menestyviä poliittisia järjestelmiä? Tähän perustuvaan ongelmaan teoria vallanhaluisesta ihmisluonnosta antaa joka tapauksessa vastauksen, mihin Spiron lähestymistapa ei pyrikään.

Spiro väittää, että paratiisissa ei olisi lainkaan politiikkaa, vaikka siellä onkin valtaa (ja kaikkivoipaa valtaa lisäksi), koska siellä ei olisi ongelmia. Vaikkeivät politiikan tutkijat enää samaistakaan politiikkaa ja valtiota, on hämmästyttävää kuulla hallitusjärjestelmästä (todella 'hyväntahtoisesta' monarkiasta) jossa ei olisi politiikkaa. Poliittisen toiminnan loppuminen, samoin kuin Marxin odotus valtion häviämisestä, näyttää täysin epärealistiselta taivaassakin. On tuskin liian kyynillistä odottaa, että taivaallakin on oma valtajärjestelmänsä ja että jotkut enkelit yrittävät, joskaan ei kukistaa hallitusta niin kuitenkin kohota tässä valtajärjestelmässä, päästä Herran adjutan-teiksi. Meidän, jotka tutkimme ammatiksemme politiikkaa, ei pitäisi leikilläänkään puhua maailmasta, jossa ei olisi politiikkaa, sillä siellä me joutuisimme kaikki työttömiksi.

Vakavasti sanoen, koska valta on politiikan keskeinen ilmiö, jää paratiisi saavuttamattomaksi, ainakin maan päällä. On aina joitakin yksilöitä, jotka haluavat käyttää väärin valtaansa. Siksi, kuten monet poliittiset ajattelijat ovat havainneet, on hallitus aina välttämätön, ja siksi täytyy hallitsevien valtaa aina perustuslaissa rajoittaa. Ei tarvitse välttämättä palvoa valtaa oivaltaakseen, että vertailevan politiikan tutkijat eivät pääse pitkällekkään, elleivät he ymmärrä sen luonnetta. Kuten Spiro kaunopuheisesti toteaa, mikään ei ole tärkeämpää kuin olla selvillä siitä, millaiset mahdollisuudet meillä on oman kohtalomme määräämiseen. Komparatiivisen politiikan *power-oriented*-suuntauksen kielellä sanottuna tämä merkitsee sitä, että meidän on tunnettava oma valtamme. Se tosiasia, että valtamme on luovaa, erottaa meidät alemmista eläimistä, ja tosiasia että valtamme ei ole absoluuttista erottaa meidät Jumalasta. Jos on näin, ihmisluontoa voidaan tarkastella ja se voidaan määrittää valtakäsitteen avulla. Vertailevan politiikan tutkimusta voidaan tietysti johtaa myös suuntaan, joka torjuu tämän tosiasian. Näin menetellen emme kuitenkaan koskaan opi tuntemaan politiikkaa.

Marvin Rintala, Brown University, USA